

Лариса Іванишина

Б.Козак, Г.Шумейко, Ю.Хвостенко у виставі «Амадей».
Режисер В.Сікорський. Львівський театр ім. М.Заньковецької.

Амадей, який не дає спокою...

Пітер Шеффер «Амадей»

Опосередкований переклад М.Оверчук

Режисер-постановник Вадим Сікорський

Художник-постановник Мирон Кипріян

Музика — Іван Небесний

Пластика — Наталя Каспшишак

У виставі використана музика В.А.Моцарта та А.Сальєрі

У ролях — Б.Козак, Ю.Хвостенко, Н.Шепетюк, Г.Шумейко, Я.Мука,
Я.Юхницький, С.Глова, М.Солук.

Львівський театр ім. Марії Заньковецької, випуск у грудні 2006

Восени 2007 виставу показано в приміщенні театру ім. І.Франка
під час гастролей театру в Києві.

Інтерес до постаті видатного австрійського композитора сьогодні не втрачено, навпаки – про нього пишуть п'єси, театр охоче освоює найдетальнішу інформацію біографії генія, не лишаючи поза увагою ні його дружину, ні навіть тещу. Його особистість розглядається з різних сторін – психологічно-творчої, етичної, соціальної, містично-незбагненної. Не в останню чергу такий інтерес (принаймні у нашій країні, де львівський «Амадей» – не поодиноким вистава про Моцарта) пов'язаний з реакцією на тотальний естрадоцентризм і масову попсовизацію, коли девальву-

валося саме поняття музики, а штучно роздуті культи попсових зірок прагнуть привернути інтерес до себе, незалежно від наявності чи відсутності голосових даних і музичного хисту. Для тих, хто ще не попав у залежність від псевдокультів, порятунок єдиний – справжня музика, і хто постійно запевняє нас у незмінності її вершини, – це Вольфганг-Амадей Моцарт. Звичайно, сьогодні і його ім'я не захищене від спекулятивних маніпуляцій та рекламної сувенірності (у Зальцбургу, де він народився, – чарівному місті серед не менш чарівної природи – маса сувенірів прикрашені обличчям генія, тоді як туристи, який потрапить туди на 1-2 дні, не завжди поталанить послухати його музику в концертному виконанні, й компенсують це вуличні музиканти, які навіть на балалайках грають безсмертні концерти).

Та якщо вже зайшла мова про Австрію, то доречно згадати, що у Львові – одній зі столиць колишньої Австро-Угорської імперії – висока музика завжди була в пошані і їй віддавали й віддають належне. Ось у такому ракурсі й поглянемо на виставу «Амадей», де перетнулися людські пристрасті й де показано, як генія знищило оточення, якому він просто заважав.

Сцена з вистави «Амадей».

У виставі чітко окреслено протиборство повної свободи самовираження (геній впевнений, що має на це право) і несприйняття його вигівок і вибриків іншими людьми – солідними та статечними. Образ Амадея у темпераментному виконанні Ю.Хвостенка, до речі, дебютанта, – зайве свідчення того, що вогонь геніальності настільки потужний, що обпалює не тільки навколишніх, а й самого генія: ми бачимо його тотальну розкутість, яка набуває форм безрозсудності. Геній проявився рано, і це показано через сприйняття юного Моцарта імператором Австрійським Йосифом II – той раз-по-раз повторює: «Буде свято! Будуть фейерверки!».

Справді, у більшості шанувальників музики поняття «Моцарт» і «свято» нерозривні. Але з розвитком подій дедалі неможливішим стає бодай якийсь статус Моцарта при королівському дворі: тут уже оточення Йосифа II – і директор імператорського оперного театру Франц Орсіні-Розенберг, і префект імператорської бібліотеки Готфрід ван Світен, і граф Йоган Кіліан фон Штрех, а особливо, головний капелмейстер Антоніо Сальєрі, – стіною стануть між королем і юним генієм, аби не допустити Амадея навіть до посади учителя музики, тим самим позбавивши його і родину засобів до існування. Не поталанило йому із супутницею життя: нерівний (у творчо-інтелектуальному сенсі) шлюб спричинив багато поневірять. Але ж не

даремно кажуть: «шлюби творяться на небесах», бо інакше чим пояснити, що Амадей обрав Констанцію Вебер, пішовши проти волі свого батька, який вважав обраницю сина легковажною особою. Можна зрозуміти батька, адже він усе зробив, щоб продемонструвати європейській добірній публіці музичну геніальність власного чада, а тут змушений був, очевидно, не без болю відректися від нього, не бажаючи його підтримувати й рятувати від голодної смерті. Н.Шепетюк в ролі Констанції органічна і переконлива. Ми бачимо експансивну дівчину, яка охоче віддається грі, нітрохи не дбаючи про думку сторонніх. Її стихія – це насолода від забавляння й вигівок. У цьому також актуальність вистави: немало сьогодні таких Констанцій, яких нічим не зацікавити, адже власне его застилає їм довколишній світ. Такі особи більшою мірою руйнують, аніж сприяють творчості, тож цей фактор також зіграв свою роль у нищенні генія. На наших очах блиск слави Амадея тьмяніє – без опіки впливових людей він приречений на загибель.

Легенда про «чорну людину», яка прийшла до холодного й убогого помешкання Моцарта, аби замовити написати «Реквієм», невіддільна від легенди про самого Моцарта. За тою ж легендою, це був якщо не Сальєрі, то його посланець. Чому ж Сальєрі, успішний італійський музикант, так не терпів Моцарта? У виставі показано протистояння

між майстерним ремісником і генієм. Є в ній і непрозорий натяк на міжнаціональні тертя між Сальєрі та Моцартом, точніше, на протистояння різних шкіл музики (також актуальний для українського глядача мотив). Італійська музика у XVIII столітті домінувала. Моцарт-композитор творив музику австрійську, відмінну від північної, і різко висловлювався проти «італійчиків». Італійська музика має свої чари, як і австрійська. Ішлося про те, що італійська музика невисокої якості (її уособлював Сальєрі) не повинна витіснити музику іншого народу. В цьому сенсі гідне великої поваги відчайдушне відстоювання Моцартом власної опери, адже тільки особисте втручання Йосифа II порятувало її постановку від Моцартових недоброзичливців.

Моцарт знав собі ціну. Знав йому ціну й Сальєрі – саме тому й робив усе, аби усунути суперника. Богдан Козак вклав у свого Сальєрі певну чарівність зла. Актор не засуджує свого персонажа, він його розкриває, аби показати дію механізму елементарних заздрощів. Це також універсальний мотив у світовому мистецтві, і завжди актуальний. Генії здатні творити, але вони надто беззахисні і «підсталяють» себе під удар. Вони аж ніяк не дипломати, аж ніяк не правильні й не покладисті.

На початку вистави дух Сальєрі викликає з небуття минуле, аби глядачі побачили і розсудили те, що сталося. Сальєрі максимально об'єктивний, і ми його очима бачимо легковажність молодого Моцарта, його ризиковано-фривольні вислови сприймаємо через монологи Сальєрі. І хоча Сальєрі дивиться на Амадея з висоти свого становища, симпатія глядачів до юнака виникає від зворотного, через заперечення. Що тим гірше для Сальєрі, який убивав суперника не в буквальному сенсі, а опосередковано, усіма прийнятними засобами. В цьому вистава також повчальна, а протистояння двох композиторів увійшло в історію як протистояння генія і злочинця.

На думку автора п'єси, моральність, навіть позірна, не є перевагою Сальєрі у протистоянні з Амадеєм, якому як людині інших сфер загальні уявлення про мораль є чужими. Це сучасний мотив п'єси, підігрування сучасним невизнаним геніям, які переконані, що відсутність моралі є передумовою геніальності. Та... рада б душа в рай. Львівська вистава про Моцарта, але образ Сальєрі дає поживу для роздумів. Для Богдана Козака звичним є перевтілення в історичні постаті (згадаймо одну з останніх – цар Микола у виставі «Державна зрада»). Його Сальєрі статечний, впевнений в собі, непохитний. Навіть заздрість його незворушна, хоча її відчуваєш і сприймаєш як основну пружину всіх подій.

Сюжет про Моцарта та Сальєрі – сюжет мандрівний. За ним – конфлікт посередності й генія, конфлікт протилежних поглядів на життя і творчість. Добропорядному й раціональному Сальєрі важко збагнути безрозсудного, стихійно-грайливого, нестримного у висловлюваннях Моцарта, трагедія якого поглиблюється не тільки внутрішнім самопочуттям, а й через невміння мирно співіснувати з людьми. Геніальність – сила, яка нездатна захистити себе перед заздрісниками.

Минають роки, століття – музику Моцарта чи не найчастіше виконують. Це закономірно. Саме тому такий інтерес до його особи. Сальєрі ж згадують тільки тому, що він зіграв темну роль у житті Моцарта.

Насолода спогадів

«Варшавська мелодія-2»

за п'єсою Леоніда Зоріна

Режисер – Ігор Афанасьєв (США)

У ролях – Ада Роговцева, Валерій Легін,

Катерина Степанкова, Ахтем Сеїтаблаєв

Ангажементна вистава.

Показана в Міжнародному центрі мистецтв у Києві 11 жовтня 2007 року.

Переживання Гелени – героїні Ади Роговцевої – найкраще зрозуміють глядачі старшого віку, які, так само, як і вона, згадують свою молодість.

«Варшавська мелодія-2» – це спогад про кохання, яке на- завжди залишилося в минулому і яке по-справжньому можна оцінити тільки з відстані прожитого.

Чи треба нагадувати, чим є ця вистава для самої актриси? Вона не один рік грала «Варшавську мелодію» на сцені Київського театру російської драми, щойно п'єса Леоніда Зоріна (1967) побачила світ. Романтична історія про обірване кохання польки та росіянина у 1960-і роки була дуже популярною, йшла в багатьох театрах країни. А київська вистава стала культовою завдяки натхненню й таланту жвавої, легкої, емоційної Ади Роговцевої, виконавиці головної ролі. Звичайно, репертуар актриси був багатющий, але Гелена стала її «фірмовим знаком».

Будь-яка талановито написана історія кохання є самодостатньою, але в цій був особливий шарм, адже кохання молоді пари обірвалося через те, що в країні, яка перебувала за залізною завісою, її громадянам не можна було одружуватися з іноземцями – в лютому 1947 року вийшов такий закон. Гелена, яка приїхала з Варшави навчатися в Московській консерваторії, покохавши майбутнього технолога-винороба Віктора, не думала, що саме така обставина може стати на перешкоді їхньому щастю. Магія театру народжується з талановитої п'єси. А для любовної історії

Ади Роговцевої